

Na osnovi članka 112., stavka 1. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju (Narodne novine, br. 123/03., 198/03., 105/04. i 174/04.), poslovnika usvojenog na sjednici 3. srpnja 2006. godine (ur. br.: 355-01-07-1, klasa: 035-05/07-01/0002) Odbor za etiku u znanosti i visokom obrazovanju donosi sljedeći Eticki kodeks, usvojen na sjednici 13. studenoga 2006. godine (ur. br.: 533-045-06-02, klasa: 640-01/06-04/06).

ETICKI KODEKS ODBORA ZA ETIKU U ZNANOSTI I VISOKOM OBRAZOVANJU

I. PREAMBULA

Kodeks određuje etičnost kao skup načela, prava i obveza kojima se uređuju ljudski i profesionalni odnosi među nastavnim, znanstvenim, studentskim i administrativnim članovima znanstvenoobrazovne zajednice. Odbor smatra da postoje minimalni etički standardi koji se očekuju od članova te zajednice s ciljem opravdanja javnog povjerenja i vjerodostojnosti znanstvenog i nastavnoga radnog napora.

Temeljne vrijednosti za koje se Odbor zalaže jesu: poštenje, akademska izvrsnost i sloboda, međusobno uvažavanje i ljudsko dostojanstvo, osobna odgovornost i odgovornost ustanova.

Svrha je kodeksa za članove znanstvene i obrazovne zajednice utvrditi opće etičke smjernice i postupke vezane uz njih te ih upozoriti na dužnosti i obveze koje proizlaze iz tog članstva.

Kodeks promiče etička načela i vrijednosti u znanosti i visokom obrazovanju te poslovnim odnosima, odnosima prema javnosti, primjeni suvremenih tehnologija i u zaštiti okoliša te utvrđuje postupke u slučajevima odstupanja od spomenutih standarda.

Svrha je kodeksa također utvrditi očekivane odnose zasnovane na odgovornosti i poštenju, a ne izrijeckom nabrajati što nije dopušteno.

Kodeksom se ne ograničava ljudska, intelektualna i akademska sloboda, nego naglašava uloga civiliziranog odnosa među svim članovima zajednice i odgovorno ostvarivanje prava u skladu s odgovornošću u znanstvenoistraživačkom, nastavnom radu i akademskim obvezama.

Kodeks je podložan izmjenama i dopunama u skladu s razvojem djelovanja Odbora.

Primjena ovog kodeksa pretpostavlja dobru namjeru i poštenu prosudbu, a odnosi se na sve ustanove u sustavu visokog školstva i znanosti s pravom javnosti u Republici Hrvatskoj.

II. KODEKS PONAŠANJA

Članak 1.

Osobe obuhvacene ovim kodeksom obvezne su ponašati se tako da očuvaju povjerenje javnosti u etičko postupanje ustanova u kojima rade, studiraju ili volontiraju, ili cijim se prostorima i sredstvima koriste na druge načine.

ODGOVORNA PROVEDBA ZNANSTVENOG I NASTAVNOG RADA

Članak 2.

Članovi obuhvaćeni kodeksom provode znanstveni i nastavni rad u skladu s najvišim etičkim standardima i standardima odgovorne provedbe tog rada. To uključuje, ali se ne

ogranicava samo na znanstvenu cestitost, kolegijalnost, zaštitu ispitanika, zaštitu i brigu o pokusnim životinjama i društvenu odgovornost.

(1) Znanstvena cestitost zasniva se na sljedećim postavkama:

- Predmnijeva se da su svi suradnici stručni, tj. kompetentni u području svoga znanstvenog i nastavnog rada dok se ne dokaže suprotno.
- Rezultati znanstvenog rada, posebice znanstvenih istraživanja, prikupljaju se u skladu s najvišim standardima etike i znanstvene prakse, poštujući najviše tehničke standarde. Potrebno je poduzeti sve razumne mjere da se osigura točnost i istinitost podataka koje su prikupile druge osobe, skupine ili ustanove i detaljno dokumentirati sve izvore i kakvoću podataka.
- Izvorni podaci trebaju se pohraniti, čuvati, obrađivati, koristiti i prenositi tako da se, unutar razumnih granica, spriječi njihov gubitak, uništenje, pristup nepozvanima, razotkrivanje povjerljivih i tajnih podataka ili moguće zlouporabe najmanje tijekom 10 godina od završetka istraživanja. Nakon objavljivanja rezultata svi izvorni podaci moraju, u razumnim okvirima, biti dostupni na uvid.
- Predmnijeva se da je sva obrada podataka proizašlih iz istraživanja ispravna i u skladu sa znanstvenom metodološkim gijom dok se ne dokaže suprotno.
- Predmnijeva se da prikazani rezultati istraživanja u bilo kojem obliku dosljedno odgovaraju provedenim istraživanjima te ni u najmanjoj mjeri ne postoji izmišljanje, krivotvorenje ili plagiranje podataka, rezultata, ideja, postupaka ili riječi u postupcima predlaganja, provođenja, revizije ili prikazivanja istraživanja dok se ne dokaže suprotno.

(2) Kolegijalnost

- Predmnijeva se da autori i koautori svih znanstvenih uradaka, posebice znanstvenih publikacija, zadovoljavaju sljedeće kriterije: djelatno sudjelovanje u (A) razvoju ideje istraživanja, izradi koncepta i oblika istraživanja; (B) prikupljanju i obradi ili tumačenju rezultata istraživanja; i (C) pisanju i oblikovanju znanstvenog uratka ili kritičkoj reviziji i napokon odobrenju takvog uratka. Svaki autor treba zadovoljiti barem jedan uvjet iz svake kategorije (A), (B) i (C) te moći braniti intelektualni sadržaj objavljenih publikacija.
- Upravna, tj. ustrojno nadređena funkcija unutar ustanove, financijska ili druga potpora nisu same po sebi kvalifikacije za prisvajanje autorstva.
- Svako sudjelovanje u istraživanju, koje ne predstavlja autorstvo, potrebno je odgovarajuće spomenuti.
- Svaki član ove zajednice ima pravo na jednak pristup relevantnim informacijama i uporabi javno financirane opreme i materijala, poštujući posebne propise.
- Izvorni podaci uobičajeno se ne objavljuju u znanstvenom radu, primjerice nukleinski ili bjelancevinski nizovi, kristalografski podaci i slično, nego ih se odlaže u odgovarajućim, javno dostupnim bazama. To uključuje i pristup jedinstvenim materijalima (primjerice monoklonskim protutijelima, bakterijskim

sojevima, mutiranim stanicnim linijama i sl.) i neobjavljenim podacima koji su ključni za ponavljanje objavljenih istraživanja.

- Mentorski odnos mora počivati na međusobnom uvažavanju i poštovanju intelektualnog vlasništva i drugih prava ostvarenih tijekom znanstvenog rada u okviru tog odnosa, bez iskorištavanja nadređenosti mentorsko g položaja.

(3) Zaštita ispitanika

- Od istraživaca i ustanova u kojima se istraživanja provode zahtijeva se pridržavanje odgovarajućih međunarodnih i nacionalnih zakona i pravilnika o zaštiti ispitanika. Pri tome je potrebno jamčiti dragovoljno sudjelovanje svih ispitanika, povjerljivost, tajnost i anonimnost podataka o ispitanicima te povoljan omjer boljitka/rizika za ispitanike.

(4) Zaštita/briga o pokusnim životinjama

- Ako su u istraživanje uključene pokusne životinje, istraživač jamci striktno pridržavanje Zakona o dobrobiti životinja te Europske konvencije o radu s laboratorijskim životinjama.

(5) Društvena odgovornost

- Zahtijeva se pridržavanje najviših ekoloških normi uz detaljan opis utjecaja na okoliš i načine odlaganja otrovnog i drugog otpada nastalog tijekom istraživanja; sukladno pozitivnim propisima Republike Hrvatske.

OBVEZE PREMA MATICNOJ USTANOVI I JAVNOSTI

Clanak 3.

U zasnivanju i ispunjavanju svih ugovornih, znanstvenih, nastavnih i drugih obveza prema maticnoj ustanovi, drugim ustanovama u sustavu i javnosti zahtijeva se pridržavanje najviših etičkih standarda što uključuje: poznavanje pravila i statuta ustanove te odgovarajuće zakonske regulative; nepostojanje financijskog i vlasničkog sukoba interesa i nepostojanje sukoba interesa spram maticne ustanove; nepostojanje sukoba privrženosti pri provođenju istraživanja; ne dovodenje javnosti u zabludu predstavljanjem vlastitih istupa ili stajališta kao službenih stajališta akademske ili znanstvene zajednice.

ODNOS PREMA STUDENTIMA

Clanak 4.

Prema studentima, uključujući i poslijediplomski status, se treba odnositi s poštovanjem, objektivno, otvoreno i pravilno, a sa saznanjima o privatnosti studenta potrebno je odnositi se povjerljivo. Potrebno je poticati slobodnu razmjenu mišljenja i objektivnu raspravu.

Ne smije se zlorabiti položaj moci i nadređenosti nad studentima za osobni probitak. U slučaju osobnih sukoba, sukoba interesa ili privida sukoba interesa zbog rodbinskih ili bliskih odnosa sa studentima o takvom je sukobu nužno obavijestiti nadređene koji moraju osigurati objektivnost i nepristranost u akademskom okruženju prema takvom studentu.

ODNOS PREMA OSTALIM ZAPOSLENICIMA

Clanak 5.

Svi su u ovom odnosu obvezni poštovati međusobno dostojanstvo i odnositi se civilizirano i bez predrasuda i diskriminacije.

Nedopustivo je stvarati neprijateljsko radno, nastavno i akademsko okruženje uznemiravanjem te neprimjerenim ponašanjem koje ima za cilj povredu dostojanstva, ometanje ispunjavanja obveza ili smanjenje kakvoće života. Nedopustivo je usmeno, pismeno, fizički ili prikazivanjem naglašavati spol ili spolnost ili na drugačije načine spolno uznemirivati i tako dovoditi ostale u neugodni položaj.

DUŽNOSTI, OBVEZE I PRAVA STUDENATA

Clanak 6.

Pravo studenta je uživanje pune ljudske, akademske i intelektualne slobode bez predrasuda, kao i svih ostalih članova ove zajednice. Očekuje se da studenti pošteno i etično ispunjavaju svoje obveze, da im je temeljni cilj akademska izvrsnost, da se ponašaju civilizirano, s poštovanjem i bez predrasuda. U akademskom okruženju, znanstvenom radu i objavljivanju rezultata toga rada za studente vrijede ista pravila, dužnosti i prava kao i za ostale članove obuhvacene ovim Kodeksom.

ODGOVORNOST USTANOVA U SUSTAVU

Clanak 7.

Ustanove u sustavu obvezne su precizno i nedvosmisleno odrediti pravila, propise i postupke te dužnosti i odgovornosti svih uključenih. Ustanove su obvezne promicati etičnost u svim opisanim vidovima te obrazovati sve sudionike o pravilima, njihovim pravima i obvezama. Ustanova ima etičku odgovornost dosljedno provjeravati pridržavaju li se svi uključeni propisanih pravila.

ZNANSTVENO NEPOŠTENJE I PRIJEVARA U ZNANOSTI

Clanak 8.

Znanstveno nepoštenje definiramo kao izmišljanje, krivotvorenje te plagiranje u predlaganju i provođenju istraživanja, recenziji ili objavljivanju rezultata. Razlike u mišljenju ili ispriciva zabluda nisu znanstveno nepoštenje.

Radnje koje su u suprotnosti s pravilima odgovorne provedbe istraživanja te se određuju kao znanstvena prijevarena i nepoštenje osobito jesu:

- (1) izmišljanje – izmišljanje podataka ili rezultata i njihovo bilježenje ili objavljivanje;
- (2) krivotvorenje – zlouporaba materijalima istraživanja, opremom ili postupcima te mijenjanje i naknadna manipulacija izvornim podacima ili njihovo neutemeljeno ispuštanje iz analize (primjerice za svrhu „uljepšavanja“ rezultata);
- (3) plagiranje – prepisivanje ili preuzimanje ideja, misli, rijeci i rezultata drugih autora i prikazivanje kao svojih ili novih; u obzir je potrebno uzeti i pravila, tj. posebnosti pojedinih akademskih disciplina vezane uz konvenciju, stil i očekivanja načina citiranja objavljenih djela;

- (4) onemogućivanje rada drugih znanstvenika, znanstvenih skupina ili dr. namjernim oštećivanjem ili uništavanjem materijala, opreme ili podataka;
- (5) suvišne, tj. dvostruke i višestruke publikacije istovjetnoga izvornog znanstvenog rezultata (osim kada je to službeno drugacije regulirano, uz jasnu naznaku i odobrenje primarnog publikacijskog tijela);
- (6) istodobno slanje rukopisa znanstvenih radova na recenziju ili objavljivanje u više časopisa, osim kada je to službeno drukcije regulirano;
- (7) zlouporaba autorstva:
 - a. poklonjeno autorstvo – nezasluženo autorstvo, neispunjeni uvjeti autorstva (v. cl. 2., st. 2) i zahtjevi za takvim, nezaslužnim autorstvom
 - b. podmetanje autorstva – gdje se nekoga bez znanja i pristanka dopisuje na popis autora
 - c. brisanje autora koji ispunjavaju uvjete za autorstvo s popisa autora;
- (8) namjerno krivo ili naklono citiranje literature;
- (9) iskrivljeno i neistinito obavještanje o stanju vlastitih radova (primjerice „u tisku“ ili „prihvacen za objavljivanje“ ako to nije istina);
- (10) skrivanje sukoba interesa i privrženosti.

SUKOB INTERESA I PRIVRŽENOSTI

Clanak 9.

Sukob interesa je pojava u kojoj djelovanje člana ove zajednice uključuje postojanje sukoba osobnih interesa i obveza prema ustanovi, ili u razumnoj mjeri postoji privid takve situacije.

Sukob privrženosti pojava je u kojoj postoji djelovanje ili zaposlenost koje ograničuje obavljanje radnih obveza i odgovornosti preuzetih od matične ustanove.

Nužno je da se svaki sukob interesa i privrženosti podnese na uvid ustanovi na procjenu, tako da ih se može, u razumnoj mjeri, izbjeći i nadzirati.

Clanak 10.

U ustanovama u sustavu potrebno je, zbog izbjegavanja nepotizma, izbjegavati zapošljavanje osoba za koje se, zbog rodbinskih ili bliskih odnosa s osobama koje bi im bile izravno nadređene, može u razumnoj mjeri procijeniti postojanje sukoba interesa.